

le başlangıçta, sebatsızlık ve döneklidir, meselâ çocuğa şu şekilde okunacağı söylenen bir harf veya hecenin aradan birkaç dakika geçmeden, başka bir şekilde veya şekilde de okunacağını söyleme gibi. Ana ve babalar bazan hata yapmakta o kadar korkarlar ki, çocuklarına harfler ve çıkardıkları sesler hakkında birşeyler öğretmekten kaçınırlar. Fakat eğer bu konuda sebatlı davranırlarsa, büyük bir hata yapamazlar.

Yıllardan beri eğitimciler arasında okumağa başlamanın çocuklara en iyi nasıl öğretilmesi gerektiği hakkında çok şiddetli tartışmalar olmuştur. Birçok ana ve babanın bu konuda kendilerini yetkili görememelerinin de sebebi budur. Fakat bu hususta mevcut bütün delilleri toplayarak esaslı bir inceleme yapan Harvard Üniversitesi Eğitim Profesörü Jeanne S. Chall'ın «Okumanın öğrenilmesi: Büyük Tartışma» adlı kitabı artık bütün bu münakaşalara son verecek bir niteliktedir. Burada sesler, heceler ve harflerle, kelimeleri daha baştan itibaren parçalayarak okumağa başlayan çocukların, bütün kelimeleri bir anda bakıp kavrama esasına dayanan okuma metoduna göre okumak öğrenen çocuklardan çok daha iyi öğrendikleri açıklanmaktadır. Bu şekilde öğrenen çocukların imlâları da daha iyi oluyor ve sonunda daha iyi bir anlayışla ve daha büyük bir hızla okurlar.

Prof. Dolores Durkin'in incelemesine göre de altı yaşına gelmeden önce okuma-

sını öğrenen çocuklar genellikle ilk okulda ileri bir öğrenci oluyor ve bazan da olağanüstü kabiliyet gösteriyorlar. Profesör erken yaşlarda okuma öğrenen çocukların hepsinin ana ve babaları çocukların daha dört, beş yaşlarında okumağa karşı olan ilgilerinin farkında olduklarını ve onları zorlamadan harfleri, sayı, kelime ve heceleri onlara açıkladıklarını da ayrıca ilâve ettiler.

Çocuğun zekâsının gelişmesini etkileyen günlük basit faaliyetler gerek ana babalar ve gerek çocuklar için bir eğlencedir. Çocuklarının çok küçüklük yaşlarında kendisini onlardan uzak kalmış hissedene babalar şimdi onların bu öğrenme döneminde yeniden faal bir rol oynamak imkânını bulabilirler. Annelere gelince psikolog Dr. Earl Shaefer, «biz artık hayalimizde yeni bir kadın türü yaratmalıyız ki, anneler adeta özür diler gibi «biz sırf ev kadınıyız,» demesinler, «ve bir eğitmen olarak bu yeni görevlerinden gurur duysunlar,» demektedir.

Erkenden yapılan bu öğretim öyle olağanüstü gereç ve araçlara ihtiyaç gösteren birşey değildir. Hatta günün birkaç dakikasından fazlasını da almaz. Fakat ileride okulda çıkabilecek çok önemli güçlükleri önceden önler. Çocukları daha mutlu ve anlayışlı yapar. Eğer bu, yeni psikologların inandığı gibi, bütün bir ulusun zekâsını da yükseltirse, zamanımızın en esaslı meydan okumalarından biridir.

READER'S DIGEST'ten

KUDUZ HAKKINDA

KÂMİL ORALER
Mikrobiyoloji Uzmanı

Son aylar içinde gazetelerde sık sık Ülkemizde çıkan kuduz vakalarına rastlanmaktadır. Bu yazımızda, kuduz hakkında uyarıcı bir toplu bilgi verilecektir.

Kuduz hastalığı dünyada hemen her ülkede sık ya da nadir olarak görülen bir virus hastalığıdır. Özellikle Avrupa ülkelerinde bilinçli ve sistemli bir savaşla yok edilmiş durumdadır. Virus, kurt, çakal ve benzeri yabani memelilerde bulunur. Bunlar arasında yayılır ve infekte hayvanların ısırıldığı evcil hayvanlara da geçer. Onların aracılığı ile de insanlara bulaşır. Virusun bulaşmasında birinci derecede köpekler önemlidirler. 1965-1969 yılları arasında Ülkemizde yapılan araştırmalar, daha önceki yıllarda olduğu gibi köpeğin % 50 oranında rol oynadığını açıkça göstermektedir. Bu oranın gerçekte % 80'den daha fazla olduğu da ifade edilmektedir. Ayrıca keçi, sığır, eşek, at, koyun, keçi ve deve de bulaştırmada önemlidirler. Tilki, domuz

ve yarasalar da unutulmamalıdır. Ülkemizde 1957-1958 yıllarında Ege Bölgesinde Bergamada Dr. Zekâi Muammer Tunçman tarafından yapılan araştırmada yarasada kuduz virusu izole edilmiştir.

Kuduz, eski Mısırlılar, Yunanlılar ve Romalılar zamanından beri tanınmaktadır. Sonu her zaman ölümle bittiğinden ve toplumları zaman zaman tehdit ettiğinden hastalık uzun süre tam olarak savaş yapılamadığı için bir problem olmuştur. Kuduzla savaşta ilk ve büyük adımı Pasteur 1881'de atmış, kuduzdan ölen hayvanların beyninde yaptığı araştırmalar sonucu yine 1885'de ilk defa kuduz aşısını hazırlamış ve insana uygulamıştır.

Hastalığın etkeni olan virus 100-150 mikromikron büyüklüğündedir. Sıcak ve soğukta oldukça dayanıklıdır. Dondurulduğunda haftalarca canlı kalabilmektedir. Oda ısısında ise bir ay kadar canlı kalabilir. Güneş ışınları ve ultraviyole ışınları virusu öldürürler. 100 derecede virus 2-3 dakikada ölür. Virusun bir çok dezenfeksiyon maddelerine dayanıklı olması da ayrıca önem taşır.

Kuduz virusu sıcak kanlı canlılara adapte olur. Soğuk kanlı hayvanlar dirençlidirler. Isırılarak kuduz virusunu alan bir canlıda hastalık belirtileri meydana gelinceye kadar geçecek kuluçka süresi, virusun organizmaya girdiği yerin beyine yakınlığına ve yaranın derinliğine bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Bu süre 10 gün ile 2 yıl arasında uzayabilir ise de ortalama olarak 15 gün ile 70 gün kadardır. Hasta kuduz virusunu aldıktan sonra, önce bazı genel belirtiler ortaya çıkar. Ateş, kırıklık, baş ağrısı, bulantı ve kusma görülebilir. Daha sonraki devrede ise yutma güçlüğü belirir. Kişide susuzluk hissi olmasına rağmen hasta su içemez ve hatta sudan korkma görülür. Yutkunamama sebebi ile ağızda biriken salya dışarı çıkar. Ayrıca hastada ışık ve havaya karşı da hassasiyet belirir. Kaslarda kasılmalar, sinirlilik halleri, saldırma ve kaçma, ısırma halleri ortaya çıkar. Hastanın nöbet dışında şuuru

yerindedir ve kendini bilir. Daha ileri safhada ise spazmalar ve solunum durması ile hasta ölür, çoğu defa vücudu saran felçler oluşur.

Kişiyi veya evcil bir hayvanı şüpheli bir hayvan yaralar ya da ısırırsa, ısırılan hayvan sağ olarak yakalanmalıdır. Şüpheli hayvan izole edilerek 10-14 gün gözlem altında tutulur. Enfekte hayvan salyası ile virus çıkarmaya başladıktan 5-6 gün sonra tipik belirtilerle ölür. Kuduzun hastalık belirtileri meydana geldikten sonra daima ölümle son bulacağı hiç unutulmamalı ve ona göre daha başlangıçta önemsiz gibi görülen yaralar için gerekli tedbirler alınmalıdır. Geç kalındığında tedbir alınsa bile sonuç yine hastanın kaybı ile biter.

Kuduz virusu salya, tükürük, idrar, kan ve sütte bulunabilir. Bu sebeple ısırık veya yaraya acil olarak su ve sabunla temizleme yapılmalı, sonra o bölgeye bolca iyot tentürü sürülmelidir. Fare ve yarası ısırıklarında da titiz davranılması, bunların aşılmasını gerekmektedir. Kişiler, elbise üstünden, ciltten veya diğer bir yerden ısırma, yaralama veya tırmalama olduğunda derhal hekime gitmelidirler. Ülkemizde İstanbul'da kuduz hastanesi hariç 400 den fazla kuduz aşısı istasyonu ile bu savaşa girilmiştir.

Toplumu tehdit eden kuduz hastalığı, İhbarı mecburi hastalıklar arasındadır. Kuduzla savaşta toplumun ve onu meydana getiren bireylerin bu hastalık hakkında yeterli bilgileri olmalıdır. Bu konuda eğitim gereklidir. Özellikle ilkokullarda öğrencilere gerekli bilgiler verilmelidir. İngiltere, Kanada ve İskandinavya ülkelerinde kuduzun hemen hiç görülmez oluşunun nedenleri göz önüne alınarak, evcil hayvanların hepsinin aşılmasına gidilmelidir. Sokaklarımızda başıboş köpek ve kedilerin kuduzdaki önemi dikkate alınarak, ciddi bir şekilde ve çeşitli yollarla araştırılarak işlenmesi gereklidir. Ayrıca Yurt çapında geniş tarama yapılarak kuduzun doğal kaynaklarının yokedilmesine çalışılmalıdır.